

УДК: 316.626:82-83:141.7

О.С. АЛЕКСАНДРОВА

Запорізький національний університет, Запоріжжя

УМОВИ І СПЕЦИФІКА ДІАЛОГУ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ФЕНОМЕНА

Соціокультурні трансформації сучасного українського суспільства потребують засвоєння основ соціальних комунікацій, з'ясування умов здійснення і рівнів розгортання діалогу. До головних умов діалогу належать: відсутність упередженості, взаємність, довіра, рівноправність партнерів, розуміння. Діалог розгортається на декількох рівнях: онтологічному, екзистенціальному, культурному й інституційному (соціальному). Соціальний діалог – це перспективний метод формування відносин між соціальними партнерами, а також між ними та державою.

Ключові слова: діалог, соціальний діалог, довіра, громадянське суспільство, держава.

Актуальність теми дослідження обумовлена специфікою соціокультурних трансформацій сучасного українського суспільства, зміст і форма яких потребують засвоєння засад соціальних комунікацій. В сучасних умовах здійснюється процес становлення громадянського суспільства, взаємодія якого з державою відбувається через соціальні протиріччя, що, у свою чергу, потребує розробки певного механізму досягнення суспільної злагоди. Реалізація механізму суспільної злагоди можлива через діалог суб'єктів комунікації. Виходячи з цього необхідно розвивати і вдосконалювати культуру спілкування в суспільстві і правила міжособистісної взаємодії, що можливо за умови пізнання сутності діалогу як соціокультурного феномена.

Ступінь наукової розробки проблеми. Провідні філософи ХХ ст. фіксують особливості справжнього інтерсуб'єктивного діалогу, якими є, по-перше, рівноправність суб'єктів спілкування (К. Апель, М. Бахтін, М. Бубер, Ю. Хабермас, Г.-Г. Гадамер, Р. Рорті та ін.), по-друге, активність усіх учасників комунікації, намір вести бесіду, орієнтація на Іншого (М. Бахтін, М. Бубер, Ж.-Ф. Ліотар, прихильники теорії мовленнєвих актів, Р. Рорті та ін.), по-третє, створення спільного когнітивного простору, адже головною є справа, що обговорюється. Навіть якщо консенсус не досягається, однаково тепер учасники спілкування знають про погляди інших суб'єктів, хоча, можливо, й не завжди приймають їх (М. Бахтін, Ю. Хабермас, Г.-Г. Гадамер, М. Фуко та ін.). Слід також зауважити, що більшість теоретиків розглядають саме мовленнєве спілкування, одним з різновидів якого є діалог, відзначають мовний характер діалогу [9, с. 21-22]. Разом з цим, аналіз необхідних умов, за яких може здійснюватися діалог, а також рівнів його розгортання носив фрагментарний характер, що і визначило *мету* цього дослідження.

Серед головних умов діалогу можна виділити такі: відсутність упередженості, взаємність, довіра, рівноправність партнерів, розуміння (порозуміння). Діалог, як певний рівень культури взаємин і спілкування, передбачає відсутність упередженості щодо «істинності» або «неістинності» тих чи інших конкретних конфлікуючих парадигм, ціннісних орієнтацій, виявляючи прагнення зрозуміти погляди опонентів, уміння знайти в них раціональне зерно. Такий діалог є однією з форм інтелектуального суперництва (але не боротьби), даючи змогу його суб'єктам залишатися на ґрунті власних світоглядних, ціннісних, життєвих засад, традицій, релігійних орієнтирів і водночас проникати в суть альтернативних систем цінностей, визнавати право на їх існування, терпимо ставитися до «чужої правди» [10, с. 95]. Діалог постає як форма співпраці тільки на базі пошуку спільних рішень, єдиних шляхів до взаємопорозуміння й злагоди. Привертають увагу два рівні його вияву - теоретичний і практичний. Співробітництво можливе, якщо конфлікуючі сторони (скажімо, партії) відмовляються від своїх окремих ідеологічних установок, які є причиною непорозуміння. Тобто мова йде про *певні поступки, самообмеження*, без чого діалог

перетвориться на «монолог глухих» [10, с. 97]. Діалог припускає взаємність. З точки зору М. Бубера, взаємність почуттів у діалозі породжує нове вимірювання - «Поміж», суть якого «реалізується не в тому або в іншому учаснику й не в тому реальному світі, у якому ті перебувають разом з речами, але в самому буквальному значенні - між ними обома, як у якомусь доступному їм вимірі... У найяскравіші моменти діалогу, коли і справді «безодня кличе безодню», безсумнівно виявляється, що стрижень того, що відбувається - не індивідуальне й не соціальне, а щось Трете. По той бік суб'єктивного, по цей бік об'єктивного, на вузькій кромці, де зустрічаються Я і Ти, лежить сфера Поміж» [2, с. 231-232]. «Поміж» - це реальність, в якій безпосередньо зустрічаються «Я» і «Ти». Необхідно підкреслити, що відношення, яке утворює «Я-Ти», обов'язково припускає самостійність, унікальність кожної зі складових частин. Проте суть Бога, світу й людини, з точки зору діалогіки, пізнається лише в їх єдності, у співіснуванні і взаємодопомозі [3, с. 128]. Саме довіра, породжена надійністю сторін, є обов'язковою умовою діалогу. Взаємна довіра «забезпечує зміцнення й розширення соціальних зв'язків і робить можливим поступальний розвиток суспільства» [8, с. 28]. Елемент довіри є обов'язковою психологічною передумовою процесу спілкування соціальних суб'єктів усіх рівнів, бо хоча й збільшує потенційну можливість обману, однак помітно спрощує процес верифікації отриманої під час спілкування інформації, забезпечує широкі можливості для співдії, кооперації, співробітництва. І, навпаки, недовіра, «що віддзеркалює якості довіри, але з протилежним знаком, значною мірою ускладнює спілкування, ускладнюючи циркуляцію соціальної інформації та спотворюючи її зміст» [18, с. 250].

Значення довіри як запоруки успішних партнерських відносин у суспільстві неодноразово наголошувалося в науковій думці. Міжособистісна довіра взагалі закладає підвалини для формування громадянської культури, є ключовим елементом соціального капіталу. Ерозія культури довіри призводить до відчуження людей від політики, до аномії та атомізації суспільства, що виявляється в замиканні на приватному житті та неможливості ширшої взаємодії. Такий розклад «соціальної тканини суспільства» робить неможливим соціальний діалог, «економічне процвітання, адже заперечує інновативність, спонтанність та відкритість людської поведінки» [15, с. 144]. «Дефіцит суспільної довіри створює ситуацію, в якій розвиток багатьох демократичних і ринкових інститутів виявляється неможливим» [20, с. 36]. Діалог припускає не тільки довіру, але й розуміння сторін, можливість і необхідність проникнення, точніше кажучи, уживання однієї сторони в іншій. Ефективність діалогу залежить не від величин часу, простору або кількості його учасників, а від ступеня проникнення сторін. Можна сказати, що така позиція являє собою приклад «участі» людини в бутті, коли власне «Я» досліджується й осягається через усвідомлення навколишнього світу. Тут можна провести паралель з «буттям - спів-буттям» М. Бахтіна, коли умовою існування однієї людини є наявність іншої людини або будь-якої іншої частини світу, світу в цілому. Тобто, наявний діалог двох різних, але взаємозумовлених величин [3, с. 127].

З розуміння, як головної умови можливості людського спілкування, виростає антиномія діалогу. Якщо розглядати спілкування в його основних конститутивних моментах, то воно містить у собі фундаментальний конфлікт між двома інтенціями: прагненням до взаєморозуміння й бажанням отримати яку-небудь користь з іншого. Умови «розуміння» й «бажання» будь-якого акту спілкування співвідносяться один з одним у рамках класичної опозиції засобу й мети. Суперечність мети й засобу, одиничного та загального, розуміння й бажання утворюють те, що можна назвати «етичним конфліктом» спілкування. Вирішення конфлікту в бік родового, взаємного конститує самість як етичну істоту. Спілкування розгортається при цьому як етичний дискурс, але, заснований на бажанні досягнути взаєморозуміння, він є двозначним за своєю суттю. Можна прагнути до розуміння іншого, а можна - до взаємного узгодження значення того, про що йде мова. При останньому доводиться жертвувати своїм розумінням смислу заради розуміння його іншим [21, с. 145-146]. Зауважимо, що «тільки діалог рівноправних партнерів може гарантувати повнокровне спілкування. В іншому випадку відбувається або знищення одного з партнерів, насильницьке

нав'язування певної стратегії, моделі поведінки, або м'яке розчинення, уніфікація» [6, с. 173]. А. Гжегорчик називає такий діалог інтеракцією, тобто низкою актів, у яких беруть участь щонайменше дві сторони, коли певна поведінка однієї сторони спричиняє таку поведінку іншої, яку можна вважати відповіддю на її дії. Дослідник виділяє умови, за яких можливе досягнення рівноправного діалогу, який має партнерський характер, а саме, коли інтеракція здійснюється за допомогою пізнавальних повідомлень, що є певною формою аргументації, яка розкриває цілі та методи діяльності обох сторін, а також коли є умови для інтелектуальної, взаємної критики цілей і методів, для висунення змін програм діяльності [4, с. 59]. Звернемося ще до однієї умови діалогу, до так званого «свідоцтва». Найглибшою категорією людського спілкування французький філософ Еманюель Левінас вважає не «діалог», а «свідоцтво». «Як прототип кожного справдешнього свідоцтва філософ наводить просте Авраамове «ось я» [17, с. 12]. «Ось я» значить, я тут, я відкритий для «Іншого». Відкритість - це здатність у спілкуванні прийняти у свій внутрішній світ цінності та смисли інших Я, буття загалом і відповідної цьому перебудови власної суб'єктивності. Тобто йдеться про взаємну творчість особистостей, котрі перебувають у діалогічній позиції [1, с. 44].

Відзначивши таким чином неможливість заміни діалогу в нашому житті, треба подбати й про те, щоб він був успішним. Успішним діалог з іншими людьми буде лише тоді, коли й ми навчимося бути Іншими. Як зауважує В. Леві, для того, щоб бути Іншим, потрібно: знати людей і природу спілкування; уміти сприймати і, навіть, уміти себе поводити, а також знати себе, сприймати себе й уміти себе змінити, в чому, власне, і полягає вміння бути Іншим самому [12, с. 51]. В. Леві пропонує універсальну формулу взаємостосунків: «Стався до знайомих, як до незнайомих, а до незнайомих, як до своїх близьких, і ти станеш найчарівнішою людиною на світі» [13, с. 170-171]. *Дослідивши умови, які сприяють продуктивному діалогу, потрібно виокремити такі, які заважають його становленню. У цьому контексті необхідно звернутися до напрацювань Е. Муньє. Е. Муньє пише про три основні «виміри особистості» - покликання, утілення та об'єднання. «Покликання» виражає ставлення людини до вищих цінностей її унікально-універсального існування, «утілення в праці» відкриває можливості для здійснення екзистенціального самобуття (і співбуття), а «об'єднання» з «іншими» і світом окреслює обрій екзистенційного спів-буття. На думку Г. Дьяконова, ці три поняття мають глибоке відношення до можливості й обрису діалогічного буття [7, с. 19]. Розкриваючи антилюдяність капіталістичної цивілізації, заснованої на першості виробництва, грошей, прибутку, егоїзму, бездуховності, Е. Муньє показує, що буржуазне суспільство не переймається ні перетворенням душі, ні утвердженням духовності і творчості особистості, а товарно-грошові відносини відчужують людину від інших людей і самої себе, роблять буття індивіда неістинним. З погляду соціального діалогізму цікавими є уявлення Е. Муньє про два типи відчуження - Нарциса та Геркулеса. Відчуження Нарциса він характеризує як «примат чистих ідей над діяльною думкою й досвідом», як «безцільну думку» та «бездіяльні ідеали». Відчуження Геркулеса пов'язане з активізмом, з матеріалізацією дій людини, які є змістом і смислом діяльності в умовах капіталізму. Ці типи відчуження є різними життєво-ціннісними стратегіями, що перешкоджають діалогічному спів-буттю та сам-буттю [7, с. 19]. Діалог розгортається на декількох рівнях, або в декількох регістрах: онтологічному, екзистенціальному, культурному й інституційному (соціальному) [21, с. 147-148]. Стосовно онтологічного рівня розгортання діалогу зауважимо, що сама можливість формування діалогу відноситься до IV-III ст. до н.е., до періоду відторгнення індивіда від колективних начал первісного суспільства, до появи розподілу праці. З розпадом синкретизму з'являється інший, як реальний співбесідник, простір «поміж», стимулюючий спілкування, діалог. Для доведення потрібні дві особи. У процесі доказування мислитель повинен роздвоїтися, почати суперечити самому собі і лише тоді, коли думка випробувала й пододала цю суперечність із самою собою, вона є доведеною. Саме через діалог можливе вільне, самостійне буття й розвиток людської сутності [6, с. 174].*

Екзистенційний рівень розгортання діалогу. З точки зору екзистенціалістів, людина

самотня, відторгнута від світу. Діалог знімає цю проблему, він якраз і покликаний подолати відчуження. Проте на шляху діалогу існує одна непрохідна перешкода, яка полягає в одвічному протистоянні особистості та суспільства [3, с. 126]. Найяскравіше цю позицію представляє Х. Ортега-і-Гассет. У роботі «Повстання мас» він поділяє людство на дві групи: обрану меншість і масу. Основою такого поділу, на думку Х. Ортеги-і-Гассета, є вибір людини. Людина «самою своєю природою призначена для пошуків вищого начала. Хто знаходить його сам, той обраний; хто не знаходить, той одержує його з чужих рук і стає масою» [14, с. 341]. Згідно з іспанським філософом, належність до маси є свідченням занепаду людини, оскільки тут народжується тип «розпещеної дитини» або «варвара». Особливостями цього типу є, по-перше, початкове, природжене відчуття легкодоступності життя, по-друге, констатація власної самодостатності й переваги над іншими людьми, по-третє, постійне бажання безцеремонно й беззастережно втручатися в усе, що оточує таку людину, нав'язувати всім свою позицію. Відчуваючи себе досконалою, людина цього типу не в змозі зіставити себе з іншою людиною, тим більше відмовитися від себе, вийти за межі власного «Я». Отже, «людина маси» та цивілізація є речами, не зіставними одна з одною, бо цивілізація є діалогом, бажанням і прагненням до співіснування. У свою чергу, діалог обов'язково припускає наявність відповідальності його учасників за кожне слово і справу. Видається, що можна з упевненістю заявити про те, що готовність нести відповідальність є показником мужності конкретної людини. Це явище характерне не масі, а обраній меншості [3, с. 126-127]. Культурно-символічний рівень діалогу пов'язаний, насамперед, з діалогом культур. Проблематичність діалогу культур, на думку В. Табачковського, зумовлена, мабуть, передусім тим, що діалогізують не культури, а реальні люди, які належать до певних культур. У найзагальнішому вигляді така діалогічність полягає в тому, що певна людина взаємодіє з чимось спочатку чужим, але в культуротворчому процесі чуже стає «своїм», близьким. Культура базується на специфічному ставленні до світу, на рівноправному партнерстві мого «Я» та предмета його ставлення: останній розглядають не як щось чуже, що я повинен присвоїти, переробити, а як рівноцінну індивідуальність, мені цікаву за суттю. Її сутність співвідноситься з моєю, і відбувається взаємозбагачення. Подана ситуація, утім, є певною ідеалізацією реального процесу взаємодії культур як ґрунтованого на докладно описаному М. Бубером «Я-Ти» відношенні [19, с. 14]. Соціальний рівень розгортання діалогу полягає в такому. У широкому розумінні соціальний діалог - це паритетна конструктивна співпраця між громадянським суспільством (як окремою сферою суспільних відносин, у якій реалізуються приватні інтереси громадян та їхніх груп, котра існує паралельно з державою, однак прямо їй не підпорядкована) та державою (як виразником загальносуспільних інтересів). У вузькому - замикається в рамках традиційної форми ведення консультацій, переговорів та інших форм соціально-політичних контактів, що відбуваються між урядом, профспілками та об'єднаннями роботодавців [5, с. 3-4].

Становлення, функціонування та розвиток соціального діалогу відбувається під впливом низки суб'єктивних та об'єктивних чинників. В. Давиденко серед них виділяє такі: 1) історичний досвід самоорганізації населення й відстоювання власних інтересів; 2) традиції взаємодії ключових інститутів громадянського суспільства як між собою, так і з органами державної влади; 3) рівень організаційної структури та правовий статус представницьких організацій основних соціальних груп; 4) домінуючий тип політичної культури населення; 5) залежність ролі держави в регулюванні соціально-політичних процесів від політичної кон'юнктури, зокрема, від таких суб'єктивних факторів, як політична воля керівника держави або лідера громадського об'єднання, певної групи осіб. Щодо ролі держави в соціальному діалозі, то інституціональні засади її участі такі: безпосередня (участь представників державних інституцій у переговорному процесі) та опосередкована (через тристоронні соціально-економічні ради, об'єднання роботодавців, профспілок, служби посередництва й примирення, інші погоджувальні комісії й арбітражні органи), на базі яких і функціонують дві найвідоміші моделі соціального партнерства: трипартизм (тристороння форма взаємодії профспілок, роботодавців і держави) і двопартизм (між профспілками й

об'єднаннями роботодавців) [5, с. 5]. Останнім часом великого значення набуває питання про дію погоджувальних механізмів між владою й бізнес-співтовариством, убудованих (що принципово важливо) у загальний хід розвитку суспільства (територіальні співтовариства). Це означає, що бізнес-співтовариство і владні інститути в рамках цієї системи діють не тільки у своїх інтересах, але й на користь населення, що дозволяє розглядати такі відносини як соціальний діалог. Їх вибудовування ведеться за допомогою заходів державного управління. Органи державної влади в такому випадку виступають як виразники інтересів населення й координують цей процес [11, с. 115]. Соціальний діалог відповідає інтересам і бізнес-співтовариства, і органів державного управління, і населення. Бізнесу вигідна гармонійна атмосфера його діяльності, бо це сприяє зростанню його авторитету, залучає на підприємства робочу силу й підвищує конкурентоспроможність. Органам державного управління важливо відчувати опору при проведенні соціальної політики не лише в плані фінансових коштів, але й ширших соціальних характеристик (зниження ступеня соціального протесту й конфліктності). Усе це підвищує рівень стабільності регіонального розвитку. Що стосується населення, то соціальну відповідальність перед ним починає нести і держава, і бізнес-співтовариство. Подібна модель діє в багатьох розвинених країнах [11, с. 117-118].

Соціальний діалог має свої обмеження, і, у першу чергу, він обмежений рамками права. Межа права, на що вказує М. Рац, означає прийняття принципу формальної рівності перед судом і законом всіх громадян (включаючи й тих, хто знаходиться при владі). У прийнятті названих рамок знаходить своє відображення ідеал мирного співіснування представників різних позицій і не важливо, чи йде мова про людський рід у цілому, чи про певне співтовариство зокрема. Зустрічаючись з іншим, ми неминуче опиняємося перед дилемою: чи вважати свою позицію і свої погляди правильними, а позицію й погляди іншого помилковими, або вважати і ті, і інші однаково важливими, але тоді вже приватними й частковими. Вибір першого шляху веде до монологічної організації, боротьби з інакомислячими (яка рано чи пізно обов'язково перетворюється на боротьбу з мислячими та мисленням як таким); вибір другого - до діалогу, партнерства або суперництва, але обмеженого певними рамками, у крайньому випадку - рамками права [16, с. 26-27]. Таким чином, проаналізувавши умови і специфіку діалогу як соціокультурного феномена, слід зробити такі висновки: 1. Діалог є умовою й засобом соціальної комунікації, він спрямований на реалізацію соціабельних потреб людини. 2. До головних умов діалогу належать: відсутність упередженості, взаємність, довіра, рівноправність партнерів, розуміння (порозуміння). Потенціал цих умов такий: 1) діалог постає як форма співпраці тільки на основі пошуку спільних рішень, єдиних шляхів до взаємопорозуміння й злагоди, відсутності упередженості; 2) діалог припускає взаємність його учасників; 3) саме довіра, породжена надійністю сторін, є обов'язковою умовою діалогу. Низький рівень довіри учасників діалогу виявляється в неможливості соціальної взаємодії; 4) діалог передбачає розуміння сторін, можливість і необхідність уживання однієї сторони в іншій. Якщо взаємність діє на рівні симпатії/антипатії (тобто почуттів), то розуміння ґрунтується на свідомості й розумі; 5) лише діалог рівноправних партнерів може гарантувати повнозначне спілкування. В іншому випадку відбувається або знищення одного з партнерів, насильницьке нав'язування певної стратегії, моделі поведінки, або м'яке розчинення, уніфікація. 3. Серед рівнів розгортання діалогу (онтологічний, культурно-символічний, екзистенціальний, соціальний) найбільше значення для досягнення суспільної злагоди представляє соціальний діалог. Де б не розпочинався соціальний діалог, він поступово перетворювався на найперспективніший метод формування відносин між соціальними партнерами, а також між ними та державою. Сутністю соціального діалогу є встановлення комунікативного простору для викладу позицій і ведення переговорів відносно інтересів окремих його сторін-учасниць. Стабільне функціонування інституту соціального діалогу є основою для консенсусу й панування компромісу в суспільстві.

Перспективи подальших наукових досліджень: аналіз специфіки реалізації суспільної злагоди в умовах соціальних трансформацій.

Список використаної літератури

1. Березняк О.І. Толерантність як умова подолання несприйняття іншого / О.І. Березняк // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2007. – № 34. – С. 40-44.
2. Бубер М. Два образа веры: Пер. с нем. – М.: Республика, 1995. – 464 с.
3. Вдовенко В.М. Кафтанова Т.А. Проблема диалога в западной философии // Культура народов Причерноморья. – 2005. – № 57, Т.2. – С. 126-128.
4. Гжегорчик А. Духовная коммуникация в свете идеала ненасилия // Вопросы философии. – 1992. – № 3. – С. 54-71.
5. Давиденко В.В. Соціальний діалог в контексті взаємодії громадянського суспільства і держави: автореф. дис... д-ра політ. наук: 23.00.02 - політичні інститути та процеси. - Львів. Нац. ун-т ім. І.Франка. — Л., 2008.— 35 с.
6. Демшина А.Ю. Диалог искусств в пространстве современной культуры // Культурология: Дайджест / РАН ИНИОН. Центр гуманитарных научно-информационных исследований. Отдел культурологии; Редкол. Галинская И.Л. и др. – 2004. - 2 (29). – С. 173-176.
7. Дьяконов Г. Філософія персоналізму і психологія діалогу // Соціальна психологія. – 2005. - № 2. – С. 18-27.
8. Иванов И. Человеческий капитал и глобализация / И. Иванов // Мировая экономика и международные отношения. – 2004. - № 9. - С. 19-31.
9. Колотилова Н. Діалог та дискурс (логіко-когнітивний аналіз) // Філософська думка. – 2000. - № 2. – С. 16-26.
10. Кравченко П. Толерантність як принцип консолідації вітчизняного соціуму // Філософські обрії: Науково – теоретичний часопис. - 2000. - № 3. – С. 89-103.
11. Кулаковский Р. Власть и бизнес: социальный диалог в региональном управлении // Проблемы теории и практики управления. – 2004. - № 6. – С. 115-118.
12. Леви В. Искусство быть другим. – М.: Знание, 1980. – 207 с.
13. Леви В. Искусство быть собой. – М.: Знание, 1977. – 208 с.
14. Ортега-и-Гассет Х. Эстетика. Философия культуры: Пер. с исп. – М.: Искусство, 1991. – 588 с.
15. Погоріла Н. Довіра населення до політичних та публічних інституцій у порівняльному контексті / Н. Погоріла // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. - № 3. – С. 144-156.
16. Рац М. Диалог в современном мире // Вопросы философии. – 2004. - № 10. - С. 20-32.
17. Сігов К. Між нами: Насильство? Розрив? Правда? (Етична філософія Еманюеля Левінаса) // Левінас Е. Між нами: Дослідження. Думки – про – Іншого. – К.: Дух і Літера, 1999. – С. V-XVI.
18. Соціальний простір життя як суб'єктивна символічна реальність / [Злобіна О., Мартинюк І., Соболева Н., Тихонович В.]. — К.: Інститут соціології НАН України, 2004. — 299 с.
19. Табачковський В. Гуманізм та проблема діалогу культур // Філософська думка. – 2001. - № 1. – С. 6-25.
20. Трапкова А. В. Доверие в российском малом и среднем бизнесе / А. В. Трапкова // Общественные науки и современность. – 2004. - № 4. – С. 36-48.
21. Ячин С.Е., Орлова М.Ю. Диалог как коммуникативный режим // Человек. – 2001. - № 5. – С. 142-148.

Е.С. АЛЕКСАНДРОВА

Запорожский национальный университет, Запорожье

УСЛОВИЯ И СПЕЦИФИКА ДИАЛОГА КАК СОЦИОКУЛЬТУРНОГО ФЕНОМЕНА

Социокультурные трансформации современного украинского общества требуют усвоения основ социальных коммуникаций, выяснения условий осуществления и уровней развертывания диалога. К главным условиям диалога принадлежат: отсутствие предубежденности, взаимность, доверие, равноправие партнеров, понимание. Диалог разворачивается на нескольких уровнях: онтологическом, экзистенциальном, культурном и институциональном (социальном). Социальный диалог - это перспективный метод формирования отношений между социальными партнерами, а также между ними и государством.

Ключевые слова: диалог, социальный диалог, доверие, гражданское общество, государство

O. ALEKSANDROVA

Zaporozhye national university, Zaporozhye

CONDITIONS AND SPECIFICITY OF DIALOGUE AS A SOCIAL AND CULTURAL PHENOMENON

Social and cultural transformations of a modern Ukrainian society demand mastering of bases of social communications, finding-out of conditions of realization and levels of expansion of dialogue. To the main conditions of dialogue belong: absence of bias, reciprocity, trust, equality of partners, understanding. Dialogue is developed at several levels: ontological, existential, cultural and institutional (social). Social dialogue is a perspective method of formation of relations between social partners, and also between them and the state.

Keywords: dialogue, social dialogue, trust, a civil society, the state.

Стаття надійшла до редакції 17.02.11 р.